

Interview met directeur Asselbergs van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg

Optimisme over monumentenzorg

In deze bijdrage de weerslag van een gesprek dat Heemschut voerde met drs. A.L.L.M. Asselbergs, directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg (RDMZ) in Zeist. Er valt wat te vieren: de RDMZ is erin geslaagd wederom extra geld los te peuten voor de monumentenzorg tot 2010.

Een prestatie

Allereerst zijn gelukwensen en complimenten op hun plaats. De monumentenzorg moet op alle niveaus – gemeentelijk, provinciaal en nationaal – concurreren met zoveel andere beleidsterreinen dat het wel weer een nek-aan- nek-race zal zijn geweest. Immers het verkeer, het milieu, de gezondheidszorg en het onderwijs kennen ook zo hun eigen lobbies en pleitbezorgers. Bovendien verwacht de regering een afvlakken van de groei en dan is het een flinke krachttoer om meer geld in de wacht te slepen voor iets dat soms wel als luxe wordt gezien.

Om hoeveel geld gaat het eigenlijk? Fons Asselbergs slaat aan het rekenen. De dotatie-Nuis biedt soelaas voor de jaren 1996-2000. Die pot bevatte oorspronkelijk 275 miljoen. De doorlooptijd tussen planvorming, toekenning en uitkering levert rente op.

Monumentenzorgers beleggen tegenwoordig ook. Totaal is uiteindelijk onder de noemer Nuis 320 miljoen beschikbaar. Het regeer-accorde van Paars 2 heeft voor 2001 en 2002 99 miljoen opgebracht en voor de acht jaar daarna nog eens 421 miljoen. Om te voorkomen dat volgende kabinetten, met economische wind tegen, alsnog terugkomen op deze toezegging is die voor driekwart gegarandeerd. Bovenop dit geld is ook nog 200 miljoen beschikbaar voor de Stads- en Dorpsvernieuwing. Let wel dit gaat allemaal over *extra* geld. Naast deze bedragen, totaal ruim één miljard, zijn ook nog jaarlijks de gewone middelen uit het Besluit Restauratie Rijksmonumenten (BRRM) ten bedrage van 75 miljoen per jaar beschikbaar. De totale achterstand inlopen, wat een extra bijdrage van 1,4 miljard zou vereisen, kan hiermee helaas nog niet. We gaan een flink eind de goede kant uit.

Kanjers nieuwe stijl

Wie, beter gezegd welke gebouwen, gaan er nu in de eerste plaats profiteren van dit extra geld?

De kanjers??

Juist niet zo legt Fons Asselbergs uit. 'Allereerst even iets over het begrip 'kanjer'. Tot voor kort was er een kanjerregeling die inhield dat wanneer een restauratie meer dan zes maal het jaarlijks gemeentelijk BRRM-budget opslokte het project voor centrale subsidiëring in aanmerking kwam, de knelpuntenregeling. Met evenwel een zeer kwalijk gevolg: de gemeente was voor drie jaar door zijn geld heen en alle andere monumenten moesten al die tijd wachten. Die zogenaamde kanjerregeling is op de helling gezet. Zij werkte niet goed. De vraag was groot, het rijksbod klein, veel te klein. De regeling ontmoedigde meer dan zij goed deed. Een nieuwe definitie of omschrijving is nog niet voorhanden, laat staan een juridisch houdbare subsidie-regeling. Wel bestaat er eensgezindheid over het feit dat restauratie-projecten die meer dan een miljoen gulden subsidie vergen, als kanjers moeten worden aangemerkt. Juist – zo moet de directeur helaas in mineur eindigen – voor die kanjers kunnen wij nog niets doen. Het extra geld zal in hoofdzaak gaan naar de kleinere projecten, waarbij de woonhuismonumenten een accent krijgen. Uit de gemeentelijke behoefteramingen is gebleken, dat daar de achterstand het hoogst is.'

Goed, die eigenaar van dat kleinere monument met die kleinere restauratie voor de boeg is dus volop in beeld. Wat moet hij/zij doen om voor die extra middelen in aanmerking te komen?

'Om te beginnen is besloten af te zien van het instellen van jaarlijkse extra subsidierondes zoals bij het Nuis-geld het geval was. Men moet

Drs. A.L.L.M. Asselbergs, directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

het gewone pad volgen dat ook altijd al gevolgd moest worden om voor de gewone BRRM-subsidie in aanmerking te komen. Men dient door middel van een goed plan een aanvraag in bij de gemeente. Die neemt het op in het vijfjarenprogramma dat nu wel, al dan niet met tussenkomst van de budgetbeheerder op het provinciehuis, op veel meer kans op toekenning van middelen kan rekenen.'

Een fraai toekomstbeeld, maar toch... eerst een plan, dan pas toekenning.

'Klopt, we hebben inderdaad gemerkt dat het laten maken van een plan voor nogal wat individuele eigenaren juist van kleinere (woonhuis)monumenten een flinke drempel betekent. De verenigingen en stichtingen, maatschappijen stadsherstel en dergelijke instellingen hebben vaak wel de kennis en het inzicht om met een bepaalde onzekerheid overweg te kunnen, terwijl de particuliere bewoner van een woonhuismonument dat niet zo goed kan. De Rijksdienst is met het Nationaal Restauratiefonds en het Prins Bernhardfonds om de tafel gaan zitten. Doel van het overleg was het inbrengen van meer zekerheid voor de eigenaar in het allervroegste stadium. Bij architecten is gepolst welk bedrag ongeveer nodig was om een schetsplan met kostenraming te kunnen laten maken. Zo is men uitgekomen op een plansubsidie van f 2500,-. De subsidieverstrek- kers lopen hierbij het risico dat geld kwijt te

zijn als de restauratie onverhoopt niet door-
gaat. Ze vertrouwen er zo op dat veel eigenaren
over de streep getrokken zullen worden om een
plan te laten maken en dat, mede dankzij de
verruimde middelen voor dit soort restauraties
een opknappbeurt voor het bedreigde monu-
ment zal volgen.

Boerderijen en boerderettes

*Onder die kleinere monumenten, veelal woonhui-
zen, vallen nu ook nog de boerderijen. Wordt het
niet eens tijd die als aparte categorie te gaan onder-
scheidend? Het zijn toch gebouwen met een wel heel
eigen karakteristiek en problematiek van
(her)gebruik en -bestemming?*

'Inderdaad men ziet al geruime tijd dat het niet
goed gaat met het boerderijenbestand. De
dienst is niet voor niets ook betrokken bij het
jaar van de boerderij in 2003.' Maar eigenlijk
loopt er een scheidslijn door het bestand heen
en wel die tussen boerderijen en boerderettes.
Laatsgenoemde zijn de al dan niet verantwoord
gerestaureerde exemplaren die geen agrarische
bestemming meer hebben. Ze hebben het
gebracht tot woonhuis voor rustzoekende
burgers, kunstatelier, restaurant of architecten-
bureau, om maar wat functies te noemen. Die
boerderettes hebben de economische en fiscale
wind aardig in de zeilen, die redden het wel. De
ambitie van de eigenaars betekent ook een extra
waarborg voor goed en regelmatig onderhoud.
En dan zijn daar de echte boerderijen, die nog

als agrarisch bedrijf in gebruik zijn. Die, en
veel meer nog hun eigenaren, hebben het
moeilijk.

De slechte inkomenspositie van veel boeren en
de vaak geringe bruikbaarheid voor een
moderne bedrijfsvoering maken dat het bezit
van een monumentale boerderij eerder als last
dan als lust ervaren wordt.' Hoe precies de
oplossing eruit gaat zien weet Fons Asselbergs
nog niet. Hij vindt het een zinnige gedachte de
nog als bedrijf functionerende boerderij tot de
categorie buitenplaatsen en kastelen te
rekenen, waarvoor hogere subsidiepercentages
gelden. Specifieke (provinciale) bijdragen voor
het vernieuwen van het rieten dak zijn daar een
aanvulling op.

*Ondanks alles toch nog die verwaarlozing, dat
verval. Als monumenten om hun ouderdom en
schoonheid een algemeen belang vertegenwoordigen
zou het dan niet mogelijk moeten zijn ze te onteigen-
nen teneinde ze te behouden. Er worden uiteindelijk
ook gebouwen, monument of niet, onteigend om ze
te slopen?*

Lastige vraag misschien, na er eens rustig over
nagedacht te hebben geeft Asselbergs toe dat
het op zich wel een interessant idee is, maar...zo
voegt hij eraan toe: 'is het wel nodig zo ver te
gaan? Er is immers het aanschrijvingsbeleid.
Als wij tegenwerpen dat daar vrijwel nooit
gebruik van wordt gemaakt, geeft hij aan hoe
dat zo gegroeid is. Ruim tien jaar lang werden
de overheidsmiddelen voor de bescherming van
het cultureel erfgoed verminderd. De overheid
had zelf duidelijk te weinig belangstelling voor
de monumenten en had er steeds minder geld
voor over. Hoe veel recht van spreken, lees:
aanschrijven, heb je dan? Wie in een glazen
huisje zit... Dankzij de verruiming van midde-
len en de toegenomen politieke en bestuurlijke
belangstelling heeft de overheid wel degelijk
weer het recht nalatige monumenteigenaren op
hun onderhoudsplicht te wijzen en zo verwaar-
lozing, opzettelijk of niet, tegen te gaan.'

*Met dank aan: het Nationaal Restauratiefonds voor
het ter beschikking stellen van een bijdrage in het
NRF-bulletin, maart 1999 over de nieuwe plan-
subsidie.*

*Drs. L. van der Meule is architectuurhistoricus en
PR-lid van Heemschut Zuid-Holland.*

R. Hotke overleden

*Op 24 februari overleed op 79-jarige leeftijd mr. R.
Hotke. Hij werd wel gezien als de nestor van de
Nederlandse monumentenwereld. Hotke was van
1957 tot 1967 hoofdinspecteur van de Rijksdienst
voor de Monumentenzorg.*

Column

Reclamevarkentjes

De openbare ruimte van de stad staat volop
in de belangstelling. Dat is een gelukkige
ontwikkeling zou je denken. De wildgroei
aan objecten heeft de laatste jaren immers
geleid tot een chaotisch beeld. Naast een
hopeloze hoeveelheid obstakels wordt het
straatbeeld daarbij geteisterd door het
visuele kabaal van middenstand en horeca.
Een hoge graad van toegevendheid ten
aanzien van de straat als openbaar gebied
leidt dus niet tot een aantrekkelijk straat-
beeld. Het besef groeit dat de openbare
ruimte meer is dan een optelsom van deel-
belangen. Daarom hanteren veel gemeen-
ten inmiddels regels ten aanzien van de
kwaliteit van winkelpuien, reclames en
straatmeubilair. Hier en daar heeft dat al
effect. Daar waar winkelstraten zijn
ontdaan van hun kneuterige sierbestrating,
anonieme rolluiken, agressieve gevelrecla-
mes, wipkippen, kunststof moorkoppen of
reclamevarkentjes valt zelfs weer iets van
de eigenheid van de stad te ontdekken. Er
is weer enig houvast en ik hoef me niet af te
vragen: loop ik nu in Amsterdam, Almere,
Haarlem of Zoetermeer en waar was ik
gisteren ook al weer. Maar waar komt die maniakale angst voor
de leegte en voor ruimte vandaan? Waarom
struikel je nog geen week na de
herinrichting en opschoning van een
winkelstraat weer over de plantenbakken,
paaltjes en andere rommel? Er schijnt geen
ontsnapping mogelijk te zijn. Alles moet
gevuld.

Hoezeer de magie en bekoring van de oude
stad wordt bepaald door een evenwichtige
samenhang van bebouwing, omgeving én
gebruik werd mij onlangs op hardhandige
wijze duidelijk. Een fel verlichte mupi
(dubbelzijdig reclamepaneel) verspert het
voetgangerspad en grijpt mijn, niet
gewilde, aandacht. Ik MOET aan de zakke-
lefoon, brult de ene zijde. Agressie is
verkeerd, schreeuwt de andere kant. De
brutaliteit van het opdringerige obstakel
slaat een golf van woede door me heen.
Maar mijn kwade passen worden afgeremd
door een betonnen bloembak, een half
verzakte antiparkeerpaal en een verant-
woord vormgegeven fietsklem.

WAARNEMER

Entree gebouw Rijksdienst in Zeist